

«Балыктын скелетинин» башына темадагы негизги проблема жазылат, «скелеттин» жогору жактагы «сөөктөрүнө» проблеманын келип чыгуу себептери, ылдый жагына себептердин келип чыгышын тастыктаган фактылар, аргументтер жазылат. Жазуулар кыска нуска жазылышы керек. «Балыктын куйругуна» чечилүүчү проблеманын жыйынтыгы көрсөтүлөт. Толтурулган схеманы презентациялоо проблемалардын бири- бири менен байланышын, алардын комплекстүү мүнөзгө ээ экендигин демонстрациялаган негизги этап болуп саналат.

Бул ыкманы жекече, биргеликте жана тайпанын ичинде аткаrsa болот. «Фишбоун» технологиясы сабак мезгилинде, үй тапшырмасын аткарууда, билимдерди жалпылоо жана системалаштырууда, үй тапшырмасы катары жекече иштөөдө колдонулат.

Мындан сырткары психология жана педагогика курстарын өтүүдө «Блумдун ромашкасын» (ромашканын алты жалбырагында алты суроо коюлат), «Диамант» ыкмасын (жети саптан турган синквейн) колдонсок болот.

Корутунду. Сынчыл ойлорду өстүрүү технологиясын колдонуу атаандаштыкка жөндөмдүү, коомдогу жогорку суроо-талаптарга жооп берген, эркин ой жүгүртө алган жана аны турмушта, кесибинде ыңгайлаштырып колдоно билген, мыкты, ийкемдүү адисти даярдоого өбөлгө түзөт.

Бүгүнкү күндө сынчыл ойлорду өстүрүү технологиясы өзгөчө мааниге ээ, себеби келечектеги адистин жалпы жана кесиптик компетенцияларынын калыптануусун камсыз кылууда, тандаган кесиптик ишмердүүлүгүндө ийгиликке жетишүүсүндө зор мүмкүнчүлүктөрдү жаратат.

Адабияттар:

1. Халперн Д. Психология критического мышления.- СПб.: изд-во «Питер», 2000.
2. Муштавинская И.В. Технология развития критического мышления на уроке и в системе подготовки учителя: учеб.-метод. пособие / И.В.муштавинская. – СПб.: КАРО, 2009.
3. Загашев И.О., Заир-Бек С.И., Муштавинская И.В. Учим детей мыслить критически. СПб: Альянс-Дельта совм. с изд-вом «Речь», 2003. – 192 с.
4. Дэвид Клустер “Что такое критическое мышление?” ИД “Первое сентября”, газета “Русский язык” №29/2002.

УДК 37.01

Алиева Роза Абдусабировна, ага окутуучу,
Ош технологиялык университети,
E- mail: roza.a76@mail.ru

МУГАЛИМДЕРДИН КЕСИПТИК КВАЛИФИКАЦИЯСЫН ЖОГОРУЛАТУУНУН КӨЙГӨЙЛӨРҮ

Макалада педагогикалык багыттарда мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу, кесиптик даярдоо жана кайра даярдоо маселелери барган сайын маанилүү жана актуалдуу болуп баратканы жөнүндө сөз болот. Мугалимдердин кесиптик квалификациясын жогорулатуу- мугалимдин кесиптик компетенттүүлүгүн натыйжалуу өнүктүрүү үчүн шарттардын системасын камсыз кылаары: мугалимдин инсандыгын ар тараптуу өнүктүрүү; кесиптик өнүгүүнүн өз траекториясын түзүүгө мугалимдин жеке катышуусу; ден соолукту сактоо максатында мугалимди социалдык-психологиялык жактан коргоо; оң психологиялык атмосфера түзүү; билим берүү программаларынын үзгүлтүксүздүгү жана өзгөрмөлүүлүгү; билим берүү программасында жамааттык, жеке жана чыгармачылык ишмердүүлүктүн болушу;

мугалимдин билим берүү вариантын тандоо укугу. Мунун баары мугалимдин кесиптик компетенттүүлүгүнүн өсүү динамикасын камсыз кылат. Бардык позитивдүү өзгөрүүлөр менен катар көйгөйлөр жана кыйынчылыктар да бар экендиги, аларды аныктоого, формулировкалоого жана аларды чечүү боюнча сунуштарды киргизүүгө аракеттер каралды.

Ачкыч сөздөр: компетенттүү, атмосфера, квалификациялуу, формулировкалоо, актуалдуу, траектория, функциялары, интеллектуалдык, индивидуалдык, мониторинг, комбинациялары, семинарлар, тренингдер.

Алиева Роза Абдусабировна, ст. преподаватель,
Ошский технологический университет

ПРОБЛЕМЫ ПОВЫШЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КВАЛИФИКАЦИИ УЧИТЕЛЕЙ

В статье говорится о возрастающей важности и актуальности подготовки учителей, профессиональной подготовки и переподготовки по педагогическим направлениям. Повышение профессиональной квалификации педагогов - обеспечивает систему условий эффективного развития профессиональной компетентности педагога: всестороннее развитие личности педагога; личное участие педагога в создании собственной траектории профессионального развития; социально-психологическая защита педагога в целях сохранения здоровья; создание положительной психологической атмосферы; преемственность и вариативность образовательных программ; наличие коллективной, индивидуальной и творческой деятельности в образовательной программе; право учителя на выбор формы обучения. Все это обеспечивает динамику роста профессиональной компетентности педагога. Наряду со всеми положительными изменениями существуют также проблемы и трудности, предпринимались попытки их выявить, сформулировать и внести предложения по их решению.

Ключевые слова: компетентный, атмосфера, квалифицированный, постановка, актуальный, траектория, функции, интеллектуальный, индивидуальный, мониторинг, комбинации, семинары, тренинги.

Alieva Roza Abdusabirovna, senior lecturer,
Osh Technological University

PROBLEMS OF INCREASING THE PROFESSIONAL QUALIFICATION OF TEACHERS

The article talks about the growing importance and relevance of teacher training, professional training and retraining in pedagogical areas. Professional development of teachers - provides a system of conditions for the effective development of the professional competence of the teacher: comprehensive development of the personality of the teacher; personal participation of the teacher in creating their own trajectory of professional development; socio-psychological protection of the teacher in order to maintain health; creation of a positive psychological atmosphere; continuity and variability of educational programs; the presence of collective, individual and creative activities in the educational program; the teacher's right to choose the form of education. All this ensures the growth dynamics of the teacher's professional competence. Along with all the positive changes, there

are also problems and difficulties; attempts have been made to identify them, formulate and make proposals for their solution.

Key words: competent, atmosphere, qualified, staging, topical, trajectory, functions, intellectual, individual, monitoring, combinations, seminars, trainings.

Киришүү. Билим берүү тармагында жогорку квалификациялуу кадрларды даярдоо проблемасынын актуалдуулугу азыр баарыбызга ачык көрүнүп турат. Окуу процесси канчалык кызыктуу жана бай болоору мугалимден көз каранды.

Мугалим билим берүү системасындагы бардык жаңылыктардын борборунда болушу керек. Жаңы формациянын мугалими, бардык жаңы нерсеге ачык, балдардын психологиясын түшүнгөн, сезимтал жана кунт коюп уккан, бир сөз менен айтканда компетенттүү адис болушу зарыл [1].

Билим берүү тармагын реформалоо боюнча форумга катышкан министрлер кабинетинин төрагасы Акылбек Жапаров беш багытты белгиледи. Беш багыттын экинчисинде - окутуунун сапатын жогорулатуу көйгөйү каралган. "Мугалим – билим берүү тармагынын ийгилигинин негизи. Биз аларга профессионалдык өсүү жана квалификациясын жогорулатуу үчүн мүмкүнчүлүктөрдү түзүп беришибиз керек. Окутуунун заманбап ыкмаларын киргизүү мугалимдердин окуучуларына чыныгы насаатчы болуусуна жардам берет",- деп баса белгиледи өз сөзүндө.

Мындай шарттарда педагогикалык багыттарда квалификацияны жогорулатуу, кесиптик даярдоо жана кайра даярдоо маселелери барган сайын маанилүү жана актуалдуу болуп баратат [1].

Бул жерде бизде чоң көйгөйлөр бар. Бизде азыркы тапта заманбап талаптардын деңгээлинде мугалимдерди даярдоону, кайра даярдоону жана квалификациясын жогорулатууну камсыз кыла алган институттар жана ЖОЖдор барбы?

Издөө ыкмалары. Заманбап талаптарга жооп берген мугалимдердин квалификациясын тынымсыз жогорулатуунун интегралдык системасын куруу окуу-тарбия процессинин мазмунун, анын формаларын жана методдорун сапаттык жактан кайра курууну талап кылат. Мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу системасында жаңы билимдерди калыптандыруу жана тереңдетүү гана эмес, коллективде баарлашууну түзө билүү да маанилүү [2].

Мугалимдердин кесиптик квалификациясын жогорулатуу- мугалимдин кесиптик компетенттүүлүгүн натыйжалуу өнүктүрүү үчүн шарттардын системасын камсыз кылат: мугалимдин инсандыгын ар тараптуу өнүктүрүү; кесиптик өнүгүүнүн өз траекториясын түзүүгө мугалимдин жеке катышуусу; ден соолукту сактоо максатында мугалимди социалдык-психологиялык жактан коргоо; оң психологиялык атмосфера түзүү; билим берүү программаларынын үзгүлтүксүздүгү жана өзгөрмөлүүлүгү; билим берүү программасында жамааттык, жеке жана чыгармачылык ишмердүүлүктүн болушу; мугалимдин билим берүү вариантын тандоо укугу. Мунун баары мугалимдин кесиптик компетенттүүлүгүнүн өсүү динамикасын камсыз кылат [3].

Бардык позитивдүү өзгөрүүлөр менен катар көйгөйлөр жана кыйынчылыктар да бар, биз аларды аныктоого, формулировкалоого жана аларды чечүү боюнча сунуштарды киргизүүгө аракет кылабыз.

Биринчиден, айырмалоо зарыл: "ички" профессионалдык өнүгүүнүн формалдуу эмес көйгөйлөрү жана "тышкы". Атап айтканда, адистикти жогорулатуунун формалдуу эмес жана формалдуу жолдорунун өз ара аракетин [5].

Мугалимдин кесипкөйлүгүн жогорулатууга байланышкан көйгөйлөр актуалдуу болуп калууда. Салт боюнча, мугалимдердин билимин өркүндөтүүчү институттар мугалимдин квалификациясын жогорулатуу процессинин векторун аныкташат. Эми талап мугалимдин өзүнөн болушу керек, бирок ага бардык эле мугалимдер даяр эмес.

Экинчиден, билим берүүдөгү жана квалификацияны жогорулатуу системасындагы учурдагы кырдаалды талдоо - бул заманбап мугалим үчүн анын кесиптик өсүшүндө эмне маанилүү экенин аныктоо аракети. Мындай талдоо мугалимдерди даярдоонун бир катар көйгөйлөрүн жана мүмкүнчүлүктөрүн көрүүгө мүмкүндүк берет. Мугалимдин компетенттүүлүгүн жогорулатуу боюнча биргелешкен иш катары курулган квалификацияны жогорулатуу институтунун мугалими менен окутуучуларынын өз ара аракети, биринчи кезекте усулдук, мугалимдин кесиптик өсүшүнө жана квалификациясын жогорулатуу институтунун өнүгүшүнө мүмкүнчүлүк түзөт [5].

Дагы бир көйгөй айлык акынын аздыгы. Мына ушундан улам көпчүлүк педагогдор алардын мындан аркы өнүгүшүнүн перспективасын көрүшпөйт. Ошого карабастан, көйгөйлөрдү жана суроо-талаптарды эске алып, институт мугалимдин долбоорлоого даяр болушун күтпөстөн, аларды кызматкерлердин адамында ушуга багыттоого аракет кылышы керек.

Заманбап маалыматтык коомдо маалыматтын эбегейсиз агымы мугалимге өзүнүн теориялык деңгээлин тез жогорулатууга мүмкүндүк берет, бирок дайыма эле компетенттүү өсүүгө салым кошо бербейт. Мугалимдердин билим берүү ишмердүүлүгүн өнүктүрүү жана долбоорлоо жөндөмдүүлүгү алардын компетенттүүлүгүн өнүктүрүүнүн көрсөткүчтөрүнүн бири болуп саналат.

Квалификацияны жогорулатуунун дагы бир маанилүү бөлүгү — анын практикалык мааниси. Анткени, мугалим өз ишин гана билбестен, жетиштүү интеллектуалдык маданиятка ээ болушу керек, ансыз ал мугалимдин функцияларын толук аткара албайт.

Заманбап билим берүүдөгү кырдаалды талдоо чыныгы мугалимге эмне керек экенин, жогорку квалификациялуу адис катары эсептелиши үчүн кандай билим жана сапаттарга ээ болушу керектигин түшүнүүгө мүмкүнчүлүк берет [4].

Изилдөөнүн материалдары жана методдору. Ошондуктан мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу системасында окуу процессинин сапатын жогорку усулдук деңгээлде талдай ала турган атайын диагностикалык кызмат керек.

Бул көйгөйлөрдү чечүүнүн практикалык чечимдери:

1. Чындыгында квалификацияны жогорулатуу курстары мугалимдин индивидуалдык өнүгүү процессин жана репетитордун суралган компетенттүүлүгүн колдоо процессин айкалыштырууга тийиш.
2. Мугалимдин компетенттүүлүгүн өнүктүрүү үчүн жаңы ыкма керек. Стандарттар биринин артынан бири окууга активдүүлүккө негизделген мамилени ишке ашырууну талап кылат. Бул ыкманы ата мекендик педагогдор жана психологдор далилдеп жатышат, бирок бир катар себептерден улам ал жетиштүү түрдө ишке ашырылбай келет. Мугалимдин активдүүлүк ыкмасын ишке ашыруу даярдыгын калыптандыруу үчүн мугалимге бир гана теория берилбестен, окуу процессинде активдүүлүк мамилеси ишке ашырылган кырдаалда практикада жашоого мүмкүнчүлүк түзүлүшү керек.
3. Квалификацияны жогорулатуу системасындагы педагогикалык мониторингдин мааниси көрсөтүлүүчү кызмат көрсөтүүлөрдүн сапатын диагностикалоо системасын күчөтүү жана ошону менен билим берүүнүн сапатын болжолдоо жана натыйжалуу башкаруу болуп саналат [3].

Жыйынтыктар жана талкуулар. Мугалимдердин негизги компетенцияларын эң тез өнүктүрүү үчүн квалификацияны жогорулатуунун эң актуалдуу формаларын жана алардын комбинацияларын көрсөтүүгө болот:

- мугалимдин кесиптик жана маданий деңгээлин жогорулатуу;
- анын кызматтык жана коомдук ишмердигин стимулдаштыруу;
- педагогика жаатындагы билимдерди жаңылоо жана өркүндөтүү;
- новаторлордун идеяларынын жана мугалимдердин чыгармачылык иштеринин

негизинде педагогикалык жана усулдук чеберчиликти өркүндөтүү;

- гумандаштыруу, демократиялаштыруу, жарыялоо принциптеринде окуучулар жана студенттер менен өз ара аракеттенүүнүн ыкмаларын жана стилин өркүндөтүү;
- жалпысынан билим берүү процессин талдоо жана анын ичинде өзүнүн билим берүү ишмердүүлүгүнө интроспекция жүргүзүү көндүмдөрүн жана жөндөмдөрүн калыптандыруу;
- жеткиликтүү жана түшүнүктүү методдордун негизинде мугалимдерди илимий-изилдөө иштерине тартуу.

Корутунду. Жогоруда айтылгандардан тыянак чыгарууга болот, бул билим берүү тармагында көптөгөн көйгөйлөр бар болсо да, бул маселелерди чечүү дагы эле мүмкүн деп эсептелип, азыркы учурда мамлекеттик жана башка структуралар тарабынан мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу боюнча барган сайын көбүрөөк чаралар көрүлүп жатат [4].

Мугалимдеринин кесиптик компетенттүүлүгүн жогорулатуунун, анын мазмунун жана формаларын жаңылоонун сапаттык жактан жаңылануу мүмкүнчүлүгү жана зарылдыгы:

- жалпы көйгөй боюнча иштеген мугалимдер үчүн кыска мөөнөттүү курстар;
- инновациялык темада иштеген мугалимдер үчүн көйгөйлүү тематикалык курстар;
- дистанттык окутуу;
- жеке жана өз алдынча окутуу;
- Интернет – форумдар, конкурстар, ЧАТТАР, Интернет – мугалимдердин абалы;
- ачык сабактардын фестивалы;
- методикалык семинарлар, тренингдер;
- мугалимдердин кесиптик чеберчилик боюнча сынактарга катышуусу.

Мугалимдердин кесиптик квалификациясын жогорулатуу боюнча максаттуу системалуу иштер жүргүзүлүшү керек жана ал бир нече багыттарды камтышы зарыл:

1) мугалимдер үчүн методикалык семинарларды жана тренингдерди өткөрүү; Аларды ишке ашыруунун максаты билим берүүнү модернизациялоо маселелеринде мугалимдердин кесиптик компетенттүүлүгүн жогорулатуу болуп саналат.

2) мугалимдердин илимий- практикалык конференцияларына катышуу;

Бул жерде мугалимдер жаңы билим берүү технологияларын, окутуунун формаларын жана ыкмаларын окуу процессинде колдонуу тажрыйбасы менен бөлүшүшөт; ошондой эле билим берүү системасынын актуалдуу проблемаларын талкуулоого катышат.

3) педагогикалык кеңеш – мугалимдин кесиптик чеберчилигин жогорулатуу боюнча ишинин формаларынын бири катары;

4) усулдук бирикмелердин ишине тартуу аркылуу мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу;

Бул жолугушууларда мугалимдер өздөрүнүн предметтик (кесиптик) компетенттүүлүгү боюнча жаңылыктар менен алмашып, ар бир мугалимди, мектепти алдыга жылдыруунун жолдорун талкуулап, изилденишет.

5) өз алдынча билим берүү темасы боюнча иштөөнүн жүрүшүндө мугалимдин квалификациясын жогорулатуу.

Өз алдынча билим берүү темасын тандоо көбүнчө мугалимдин өзүнүн кесиптик ишмердүүлүгүндөгү көйгөйлөрдү жана ошого жараша аны өркүндөтүү багытын аныктоодон башталат.

6) ар бир мугалимдин портфолиосун түзүү;

7) жаш мугалимдерди колдоо;

8) мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу курстары

9) мугалимдерди Интернетте байланыштыруу

Мугалимдердин кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандыруу үчүн Интернеттин мүмкүнчүлүктөрү эффективдүү: виртуалдык тегерек столдорго катышуу, чыгармачыл мугалимдер тармагынын сайтында жайгаштырылган материалдарды талкуулоо, алардын ишинин жыйынтыктарын конференциянын материалдарында көрсөтүү. «Ачык сабак» педагогикалык идеялар фестивалы ж.б.

10) Педагогикалык тажрыйбаны илимий, методикалык жыйнактарда жана басылмаларда окутуучулардын жарыялоосу аркылуу жайылтуу.

11) Мугалимдердин шаардык, областтык, бүткүл республикалык жана дүйнөлүк конкурстарына, семинарларына, конференцияларына катышуу;

Мугалимдин кесиптик чеберчилигин жогорулатуу системасында компетенттүүлүк мамилени ишке ашыруу билим берүүнү модернизациялоонун ажырагыс бөлүгү болуп саналат, анткени жаш муундун компетенттүүлүгүн калыптандыруунун негизи болуп алардын мугалимдери өздөштүргөн компетенциялардын системасы саналат. Албетте, компетенттүүлүк мамилени жалпы билим берүү системасында ийгиликтүү колдонуу үчүн бул ыкма биринчи кезекте жалпы орто билим берүү мекемелериндеги мугалимдердин – адистердин квалификациясын жогорулатуу системасында ишке ашырылышы керек.

Ошентип, мугалим өзгөрүүгө умтулушу, аны калыптандыруу, өз алдынча чечимдерди ишке ашыруу жана алар үчүн жоопкерчиликтүү болушу керек. Мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу илимдин өнүгүшүнө, жаңы илимий түшүнүктөрдүн пайда болушуна байланыштуу мурда изилденген фактыларды, түшүнүктөрдү, мыйзам ченемдүүлүктөрдү кайра карап чыгуу менен байланышкан. Квалификацияны жогорулатууда өзүнүн педагогикалык тажрыйбасы жөнүндө түшүнүк түзүлүп, өзүнүн педагогикалык концепциясы калыптанат.

Адабияттар:

1. 2021-2030-жылдарга Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүү концепциясы. Бишкек. 2021ж.
2. Назарматова, Г.А. Проблемы развития коммуникативной компетентности преподавателя в процессе повышения квалификации [Текст] / Г.А. Назарматова // Вестник БГУ. – 2017. – №2 (40) – С. 85-87
3. Пономарёва О. Н. – Повышение квалификации учителей: проблемы и пути решения в российском образовании // Известия ПГПУ им. В. Г. Белинского. 2012. № 28. С. 57–60.
4. Бабаев Д.Б. «Педагогикалык адистерди даярдоонун жана квалификациясын жогорулатуунун проблемалары. Журнал «Известия КАО» №4(20) 2011 г. С.78-81.
5. Онушкин В. Г. Концепция повышения квалификации педагогических кадров школы /В. Г. Онушкин. – СПб.: Ин-т образ. взрослых РАО, 1996. – 126 с.